

מג, כ). ■ וכן נפסק להלכה (משנ"ב שה, נב ו-קע, אולם ראה משנ"ב מהדו' דרשו שם).

הקדמה: כל הכלים מקבלים טומאה רק כשהם תלושים ואינם מחוברים לקרקע, אך תנור מקבל טומאה כשהוא מחובר לקרקע, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא יא, לה) 'תנור וכירים יותץ תמאים הם', ולשון נתיצה שייך רק בדבר המחובר לקרקע. ונחלקו חכמים ורבי יהודה האם הפסוק מלמד שתנור מקבל טומאה רק כשהוא מחובר לקרקע, או שהפסוק מלמדו שגם תנור מחובר מקבל טומאה.

נְתַנּוּ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל פִּי הַדּוֹת יִתְּנָן שֵׁם אֲבָן בְּרוּחַ שְׁבִין הַתְּנוּר לְבוֹר, כדי שתחזיק את התנור שלא יפול לבור (רש"י, ר"ש כלים ה, ו). ויש מפרשים, שנתן אבן על פי הבור והניח עליה את התנור, ומסיק את האש מתחת האבן בקרקעית הבור (פיה"מ לרמב"ם כלים שם, וראה בחזו"א כלים ז, כה, ששני הפירושים לא נחלקו).

רְבִי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם מְסִיק מִלְמַטָּה וְהוּא נְסוּק מִלְמַעְלָה טָמֵא, שהרי כשהניח את התנור על קרקעית הבור נחשב כמחובר לקרקע ומקבל טומאה אפילו שאינו מחובר לקרקע בטיט, וגם במקרה שהתנור נמצא באויר הבור, כל שהוא מתחמם מהאש שנמצאת בקרקעית הבור, נחשב כמחובר לקרקע, שהרי קרקעית הבור היא חלק מהתנור [שתנורים שלהם היו ללא תחתית, אלא הקרקע שעליה מונח התנור היא תחתית] (חזו"א כלים ז, כא).

שְׂאִין מְחוּסֵר נְתִיזָה טְהוֹר, כיון שהוא תלוש ואינו מחובר לקרקע (רש"י). ואינו נטמא בעודו תלוש בטומאת כלים רגילה, לפי שאינו נחשב אז ככלי כלל, כיון שעיקר השימוש בתנור הוא רק כשהוא מחובר לקרקע, שהרי אין לו שוליים (חזו"א כלים ז, כג, וראה עוד להלן ד"ה ולסברת).

וְרַבְּנָן סְבָרִי טְמָאִים יְהִיּוּ לָכֵם מִכָּל מְקוֹם וְכוּ', ואם לא היה כתוב את הריבוי של 'טמאים יהיו לכם' וגם לא היה כתוב 'ותיץ', לא היינו מעמידים את הפסוק מעצמנו בתנור תלוש ומחובר, אלא היינו אומרים שתנור מחובר אינו מקבל טומאה [כי יש לומר שהוא כחלק מהקרקע כמבואר להלן בגמ'] , וגם תנור תלוש אינו מקבל טומאה [שיש לומר שאין לו שם כלי כיון שאין לו שוליים, כמבואר לעיל], אלא רק תנור שהיה מחובר ונתלש מקבל טומאה לפי שכבר חל עליו שם תנור במחובר, אבל תנור שמועלם לא היה מחובר אינו מקבל טומאה (מהרש"א, אולם ראה בחזו"א כלים ז, כד).

אֲבָל בְּהִיָּסָק שְׁנֵי אֲפִילוֹ תְלוּי בְּצוּרָא גְמָל, שגם לרבי יהודה לא נאמרה גזירת הכתוב שטומאת תנור היא רק במחובר, אלא הפסוק מלמדנו שכל עוד התנור לא התחבר לקרקע אינו נחשב עדיין ככלי גמור, ולכן לאחר שהתחבר כבר לקרקע וכבר חל עליו שם כלי, מקבל טומאה גם לאחר שנתלש (חזו"א כלים ז, כג).

ולסברת הגמ' כעת, תנור שלא היה מחובר לקרקע בהיסק ראשון, לרבי יהודה נחשב כמוקצה שהרי אינו מקבל טומאה, ולרבנן אינו נחשב כמוקצה שהרי מקבל טומאה. ואף שגם כלי שאינו מקבל טומאה אינו נחשב כמוקצה כשהוא ראוי לתשמישו כמבואר לעיל (קכג, א) לגבי מחט, מכל מקום כיון שתנור מעיקר הדין אינו נחשב ככלי ככלי, שהשימוש בו הוא רק כשהוא מחובר לקרקע שהרי אין לו שוליים, אלא שחידשה התורה שבכל אופן נחשב ככלי ומקבל טומאה, לכן רק באופן שנחשב כלי לענין טומאה נחשב כלי גם לענין שבת, אבל כשהוא תלוש ואינו נחשב ככלי לגבי קבלת טומאה, אינו נחשב ככלי גם לענין שבת והרי הוא מוקצה (רמב"ן, ריטב"א, וראה עוד בחזו"א שם).

אם זָרְקָה מִבְּעוֹד יוֹם לְאִשָּׁה אֶסְרָה, אבל אם זרקה לאשפה לאחר שנכנסה שבת אינה נחשבת כמוקצה, כיון שבתחילת השבת היתה נחשבת ככלי, ואין מוקצה לחצי שבת (ריטב"א המיוחס לר"ן). ודין זה הוא רק כשזרק לאשפה שבדי כלים, אך אם זרק גלימה מבעוד יום לאשפה, מותר לטלטלה ואינה נחשבת כמוקצה (תוס'). לפי שכל דימוי הגמ' בין שברי חרס לגלימה, הוא רק למה שסברה הגמ' בתחילה שגם כשזרקו אותם לאשפה בשבת עצמה אסורים הם בטלטול, ודין זה אינו מדיני מוקצה שהרי אין מוקצה לחצי שבת, ובהכרח שהגמ' סברה שכל דבר שנזרק לאשפה ואינו עומד לשימוש אינו נחשב ככלי, ולסברא זו אין חילוק בין שברי כלים לבגד שלם, אך למסקנת הגמ' שרק כשזרקו אותם לאשפה מבעוד יום אסורים בטלטול, בהכרח שהחפץ מצד עצמו נחשב ככלי גם לאחר שנזרק לאשפה, וכל הסיבה שאסור לטלטלו משום שמקצהו מדעתו, והקצהה זו שייכת רק בשברי כלים, אך בגד שלם שהוא חשוב ואין דרך להקצותו, אם מקצהו בטלה דעתו אצל כל אדם (רא"מ הוביב, חזון יחזקאל).

■ להלכה, חתיכת חרס שנשברה מבעוד יום וזרקה לאשפה אסור לטלטלה (שו"ע או"ח שה, ז), אפילו שהיא ראויה עדיין לעשות מעין מלאכתה הראשונה (ביאה"ל שם ד"ה ואם), ואף כשלא זרקה לאשפה אלא זרקה מחוץ לפתח ביתו נעשית מוקצה (ביאה"ל שם ד"ה לאשפה), ואם המוצא אינו יודע אם זרקה בערב שבת ואסורה בטלטול או שנזרקה בשבת עצמה ומותרת בטלטול, אפשר שיש להקל (ביאה"ל שם ד"ה מבעוד יום, ושבח"י רעק"א מסתפק בזה).

הַנִּי נְמִי חֲזִיין לְכַסּוּי בְּהוּ טִינּוּפָת, ושימוש זה הוא מעין השימוש של המחצלת עצמה, ומה שהגמ' נטטה שראויות לשימוש כזה הוא רק לרווחא דמילתא, אך מצד הדין גם כשהחתיכות אינן ראויות לשימוש של המחצלת עצמה, אינן נחשבות כמוקצה [שהרי הלכה כרבי מאיר שאמר במשנה לעיל (קכד, ב) ששבדי כלים הראויים לעשות מעין מלאכה אינם מוקצה, ולא כרבי יהודה שאמר שם שצריך שיהיו ראויים למעין מלאכתן הראשונה] (תוס'). ויש מפרשים, שאף שלהלכה די בכך ששבדי הכלי היו ראויים למלאכה כלשהיא אף שאינה מעין מלאכתם הראשונה, שבדי מחצלת דינם שונה, כיון שרגילים לזרוקם לאשפה, ולכן אם המחצלת נשברה בחול, אסורה בטלטול ונחשבת כמוקצה, ורק כשנשברה בשבת ועדיין היא ראויה למלאכתה הראשונה אינה נחשבת כמוקצה, כיון שעדיין תורת כלי הראשון עליה (רשב"א, ריטב"א, וראה בריטב"א שתי' באופן נוסף). ■ להלכה, שיידי מחצלות אינם מוקצה בין שנשברו בשבת ובין שנשברו מערב שבת [וכדעת תוס'], ורק כשזרקם לאשפה מבעוד יום נחשבים הם כמוקצה (שו"ע או"ח שה, יב, ומשנ"ב שם, מט).

שְׂרִירֵי פְרוּזְמִיזוֹת אֶסוּר לְטַלְטֵלן בְּשֶׁבֶת, ודוקא שיידי טליתות של מצוה שאין מכסים בהם טינוף, אבל סתם שיידי בגדים שיכולים לכסות בהם טינוף אינם נחשבים כמוקצה, כשם ששיירי מחצלות אינם נחשבים כמוקצה (רשב"א וריטב"א בשם הראב"ד, ביאור הגר"א או"ח שה, יג, ע"פ רש"י). ויש אומרים, שכל שיידי בגדים נחשבים כמוקצה, כיון שזורקים אותם לאשפה ואין משתמשים לכסות בהם טינוף (ריטב"א וריטב"א). ■ להלכה, הובאו שתי דעות אלו (שו"ע או"ח שה, יג).

בְּמִטְלִינֵי שְׂאִין בְּהֵן שְׁלֵשׁ עַל שְׁלֵשׁ וְכוּ', אבל כשיש בהן שלש אצבעות אינן נחשבות כמוקצה, אך דוקא לעניים, או לעשירים שנמצאים בבית העני, אבל לעשירים הרי הן מוקצה עד שיהיה בהן שלשה טפחים (תוס' להלן קכז, ב ד"ה כיון, אולם ראה חזו"א או"ח